

متن‌گرایی به عنوان روش تفسیر قانون اساسی^۱

فرهنگ فقیه لاریجانی*

چکیده

روش متن‌گرا به دنبال ارائه‌ی تفسیری عینی از قانون است؛ از نظر متن‌گرایی، معنایی که یک واژه در زمان تصویب قانون داشته است، معنای اصلی است و معنا و مفهوم قانون اساسی باید عیناً از جزء جزء معنای حقیقی کلمات که از خواندن ساده و معمولی کلمات و عبارات مورد استفاده در متن آن حاصل می‌شود، درک گردد. طبق این روش، مهم‌ترین معیار در تجزیه و تحلیل یا تفسیر قانون اساسی باید خود متن قانون اساسی باشد. متن‌گرایی از قاضی یا مفسر می‌خواهد تا بر معیارها و قواعد شفاف و شناخته شده که مرتباً به کار می‌روند، تکیه کنند. رویکردهای متنوعی به روش متن‌گرا به عنوان روش تفسیری وجود دارد که اقسام مختلفی از متن‌گرایی را به وجود آورده است. نقدهای وارده بر متن‌گرایی عمدتاً بر این استدلال‌ها استوار است که ممکن است به نتایج نامعقول منتهی شود و برداشت سطحی از قانون و پرهیز از تلاش برای درک عمق معنای متن را موجب می‌شود.

واژگان کلیدی

تفسیر، قانون اساسی، متن‌گرایی، منشاء‌گرایی.

---

^۱. تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۲/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۱۵

* استادیار حقوق عمومی دانشگاه مازندران Farhanglaw@yahoo.com

۱. متن‌گرایی، مبانی و رویکردها

مکانیسم‌ها یا روش‌های تفسیری متعددی برای درک معنای قانون اساسی مطرح شده‌است که از آن میان می‌توان به متن‌گرایی به عنوان یکی از روش‌های تفسیری زیر مجموعه منشاء‌گرایی اشاره کرد. منشاء‌گرایی به عنوان یک رویکرد تفسیری عام، در مقابل نظریات تفسیری غیرمنشاء‌گرا مطرح شده و روش‌های تفسیری قصد‌گرایی و متن‌گرایی به عنوان دو زیرمجموعه‌ی منشاء‌گرایی به عنوان روش‌هایی که مفسر یا قاضی را به قصد و نیت اولیه‌ی واضعین قانون، رهنمون می‌سازد، معرفی شدند. به طور کلی دکترین منشاء‌گرایی رویکردی است که معنا و مفهوم یک قانون و یا تفسیر مناسب و کاربردش را بر اساس قصد و نیت و یا درک تدوین‌کنندگان اولیه آن قانون تعیین می‌کند. البته منشاء‌گرایی مجموعه‌ای از ایده‌ها و روش‌های متنوع است که ممکن است هر یک به نتایج مختلفی دست یابند یا با یکدیگر در تناقض قرار گیرند.^۲

متن‌گرایی به عنوان روش تفسیر قانون، از موضع باور اثبات‌گرایانه به قانون می‌نگرد و به گونه‌ای بر استقلال قانون و متن آن از سایر مفاهیم تاکید می‌نماید. بنابراین روش متن‌گرا متأثر از عینی‌گرایی فلسفی است. متن‌گرایی بر این اصل استوار است که تفسیر قانون اساسی باید با یک کلمه یا عبارت نوشته شده شروع شود. از جمله طرفداران این نظریه، قاضی اسکالیا^۳ می‌باشد که در این خصوص چنین می‌گوید: «متن نوشته شده همان قانون است و این متن است که باید به عنوان قانون اعمال و اجرا شود»^۴.

متن‌گرایی در واقع یک اظهار نظر فلسفی و نظری در خصوص ماهیت قانون و تفسیر آن است که کاملاً فرمالیستی می‌باشد. متن‌گراها نمی‌گویند تنها به خاطر این که سایر معیارها نظیر قصد قانون‌گذار، بی‌معنا و غیرواقعی است، باید به متن قانون رجوع کرد؛ بلکه آنها به اصل بنیادین فرمالیستی متن‌گرایی تاکید دارند که می‌گوید خود متن قانون، در واقع همان قانون است.^۵

مبنای متن‌گرایی را باید در این دانست که «متن» را به عنوان نقطه‌ی قابل اتکاء برای احراز قصد قانون‌گذاران، در نظر می‌گیرد. چرا که روش متن‌گرا بیش از هر روش دیگری به دنبال ارائه‌ی تفسیری عینی از قانون است و به مفسر تضمین می‌دهد که با در نظر گرفتن روش مزبور می‌تواند به پاسخ صحیح و قانونی برسد. بدین ترتیب در متن قانون معنایی اصلی و اصیل (حقیقت قانون) وجود دارد که مفسر باید آنرا به دست بیاورد. از نظر یک متن‌گرا، معنای اصلی معنایی است که یک واژه در زمان تصویب قانون داشته است.

از آنجا که بنیان‌گذاران قانون اساسی قصد خود را از طریق زبان قانون اساسی بیان می‌کنند، این متن را باید یک منبع معتبر برای هدف ذهنی^۶ آنها در نظر گرفت. نگاه ما به قانون اساسی از درک قبلی ما ناشی می‌شود که شامل ارزش‌ها و رویکرد تفسیری ما می‌شود. این درک به ما امکان می‌دهد تا ماهیت قصد تصویب‌کنندگان قانون را فهمیده و متن را تفسیر نماییم. ما متن را به عنوان یک مجموعه‌ی واحد می‌خوانیم؛ به ساختار آن و تقسیمات آن به بندها و ماده‌های مختلف که نقش‌های متفاوتی ایفا می‌کنند، توجه می‌کنیم. واضعان قانون اساسی از بندهای متفاوت یا یکسان برای ارائه‌ی اطلاعات مربوط به قصد خود بهره می‌گیرند. مفسر نیز هدف نهفته در زبان طبیعی یا معمول و همینطور زبان فنی و نامعمول متن قانون اساسی

^۲. مرمور، همان، ص ۲۴۲

^۳. Justice Scalia

^۴. Kommers, Donald P & Others, **American Constitutional Law: Governmental Powers and Democracy**, Rowman & Littlefield Publishers, Second Edition, 2004, P 37.

^۵. Siegel, Jonathan R, «The Inexorable Radicalization of Textualism», University of Pennsylvania law review, 2009, Vol.158, P 131.

^۶. Subjective purpose

را مورد بررسی و مذاقه قرار می‌دهد.^۷

گرچه قصدگرایی و متن‌گرایی هر دو در جبهه‌ی نظریه‌ی تفسیری منشاء گرا قرار می‌گیرند، تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر دارند. رایج‌ترین شیوه‌ی متمایز ساختن متن‌گرایی از رقیب اصلی خود در تفسیر متون قانونی در این است که قصدگرایی به دنبال هدفی کاملاً متفاوت در تفسیر قانون می‌باشد: قصدگراها به دنبال تشخیص و اعمال هدف ذهنی از تصویب قانون هستند، در حالی که متن‌گراها تنها در صدد کشف معنای عینی موجود در متن قانون می‌باشند.^۸ متن‌گراها به قصدگراها بر این اساس نقد وارد می‌نمایند که دادگاه‌ها نمی‌توانند به قصد قانون‌گذار پی برده و آن را به مورد اجرا بگذارند و آن را تعیین‌کننده‌ترین عامل معنای قانون بدانند. متن‌گراها می‌گویند رویکرد قصدگراها واقعیت‌های فرآیند قانون‌گذاری را منعکس نمی‌کند. ایشان بر این اساس که هیأت قانون‌گذاری نه یک بدنه‌ی واحد بلکه اعضای متعدّد و مستقل می‌باشد، قصد و نیت واحد و جمعی این افراد در مورد یک موضوع خاص را غیرواقعی می‌دانند.^۹ بدین معنی که از روی مذاکرات و اسناد مربوط به پیشینه‌ی تقنینی، نمی‌توان به اراده‌ی واحد و یکپارچه‌ای که قصد قطعی قانون‌گذاران باشد، دست یافت. چرا که در مذاکرات و اسناد مقدماتی یک قانون، دیدگاه‌های شخصی تک تک قانون‌گذاران منعکس نیست و اگر باشد نیز نمی‌توانیم به طور قطعی بگوییم که بازتاب دهنده قصد قانون‌گذار است.

به طور کلی، اهداف تفسیر قانون را می‌توان در سه مقوله اصلی تقسیم‌بندی کرد:

اهداف مربوط به تصویب قصد قانونگذار (بیان‌کننده)

اهداف مربوط به اعمال و اجرای درک خواننده

اهداف خارجی مربوط به ارتباط میان قانونگذار (بیان‌کننده) و خواننده از قبیل ترویج سیاست درست، منسجم ساختن

هر چه بیشتر نظام حقوقی یا کنترل هزینه‌های فرآیند تفسیری در درون مرزهای قابل کنترل.

در این میان، قصدگراها ضمن تاکید بر این که قوانین مکانیسم‌هایی برای انتقال تصمیمات سیاسی منتخبان مردم (منظور سیاست‌هایی است که قوانین دنبال می‌کنند) هستند، به دنبال اهداف گروه اول می‌باشند؛ آنها از دادگاه‌ها می‌خواهند تا رای و دستوری صادر کنند که قصد و نیت اعضای گروه قانونگذاری درک و به مورد اجرا گذاشته شود. بالعکس، متن‌گراها ضمن تاکید بر این که قوانین پیامدهای جدی برای مردم خارج از هیأت قانونگذار دارد و آن مردم نباید به رعایت الزامات قانونی فاقد اعلان‌های مطلوب ملزم شوند و این که تفسیر باید بر معنای معقول استنباط شده از متن تاکید داشته باشد تا قصد و نیت قانونگذار، به دنبال اهداف گروه دوم می‌باشند.^{۱۰} بر این مبنا متن‌گراها از این رو بر محوریت متن قانون پافشاری می‌کنند که قصد و نیت قانونگذار نیز در متن بازتاب یافته است و برای دستیابی به معنای آن ضرورتی برای مراجعه به منابع دیگر وجود ندارد و اگر مردم را به اهدافی که در عبارات قانون جلوه نیافته ملتزم نماییم، بدین مفهوم است که قاعده حقوقی را به طور مطلوب به آگاهی مکلفین (شهروندان) نرسانده‌ایم.

۲. تعریف و مفهوم متن‌گرایی

در متن‌گرایی به عنوان روشی برای تفسیر قانون اساسی، اعتقاد بر این است که متن نوشتاری به صورت کلمه به کلمه و نه قصد و نیت یا آنچه در قانون اساسی نوشته نشده ولی از آن استنباط می‌شود، باید به عنوان معیاری برای تفسیر قانون

۷. Barak, Aharon, **Purposive interpretation in law**, Princeton University Press, 2005, P 376.

۸. Nelson, Caleb, «**What is textualism**», Nelson book, Virginia Law review, Vol,91, 2005, P 348.

۹. Siegel, **Ibid**, P 131.

۱۰. Nelson, **Ibid**, P 352.

اساسی مورد استفاده قرار گیرد. متن گراها قائل نیستند که کلمات به حدی معنا و مفهوم مبهم و نامشخص دارند که نتوان از آنها برای تفسیر متن قانون اساسی بهره برد؛ یعنی مفهوم سمانتیک^{۱۱} یا معناشناختی کلمات در متن قانون اساسی به قدر کافی روشن می‌باشند که با توسل به آنها در اکثر پرونده‌های قضایی بتوان به قضاوت‌های قطعی رسید. طرفداران این نظریه معتقدند که بدون متن گرای، هیچ دلیلی برای داشتن یک قانون اساسی وجود نخواهد داشت.^{۱۲} اساساً یکی از مباحثی که برای حفظ اصول کلی نظام حقوقی در قالب متن قانون اساسی، تعیین بخشیدن به آنهاست و بی‌اعتنایی به متن مغایر با این مبنا به نظر می‌رسد.

بر اساس رویکرد متن‌گرایی، معنا و مفهوم قانون اساسی باید عیناً از جزء جزء معنای حقیقی کلمات که از خواندن ساده و معمولی کلمات و عبارات مورد استفاده در متن آن حاصل می‌شود، درک گردد.^{۱۳} رایج‌ترین انواع متن‌گرایی بر بندهای مشخص که معمولاً مجزا از یکدیگر در نظر گرفته می‌شوند، تمرکز دارد.^{۱۴}

به طور کلی، متن قانون اساسی، تاریخچه، ساختار و سابقه از جمله منابع معتبر در درک قانون اساسی و رسیدن به رای و تفسیر درست در دعوی قضایی می‌باشند. به عبارت دیگر، متن گراها معتقدند مهمترین معیار در تجزیه و تحلیل یا تفسیر قانون اساسی باید خود متن قانون اساسی باشد؛ به ویژه به شیوه‌ای که افراد عادی آن را درک می‌کنند. بر این اساس، متن گراها مدعی هستند که از معنای عینی قانون حمایت می‌کنند.^{۱۵} مهمترین حامی این نظریه در عصر حاضر اسکالیای می‌باشد. اسکالیای در این خصوص می‌گوید «معنای کلمات و اصطلاحات متون قوانین موضوعه مورد تصویب پارلمان نه بر اساس مفهومی که در ذهن اکثریت اعضای کنگره شکل می‌گیرد، بلکه باید بر اساس معنا و مفهومی که منطبق با بافت و کاربرد معمولی کلمات مورد استفاده است، درک شود؛ و از این رو، همان مفهومی است که در ذهن تمامی اعضای کنگره که به آن قانون رای داده‌اند، شکل می‌گیرد و نه شهروندانی که باید از آن تبعیت کنند.»^{۱۶}

متن‌گرایی گاهی با اسامی دیگری نیز شناخته می‌شود. سایر اسامی متن‌گرایی که گاهی به آنها اشاره می‌شود عبارتند از: تفسیر قضایی مضیق^{۱۷} و لفظ‌گرایی مطلق^{۱۸}.^{۱۹} در واقع متن‌گرایی نمی‌پذیرد که کلمات مورد استفاده در متن قانون به حدی مبهم و نامفهوم هستند که نتوان از آنها در تفسیر قوانین بهره برد. بلکه بر اساس این رویکرد، مفهوم معناشناختی کلمات قانون اساسی به اندازه کافی روشن هستند که امکان قضاوت قطعی را در اکثر پرونده‌ها فراهم کنند.^{۲۰}

بر اساس رویکرد متن‌گرایی، محتوای یک قانون (این که چه اقداماتی را ملزم می‌سازد، منع می‌کند یا از آن حمایت به

---

^{۱۱}. Semantics

^{۱۲}. Gricic, Joseph, **Free and Equal: Rawls' Theory of Justice and Political Reform**, Algora Publishing, 2011, P 123.

^{۱۳}. Alan R. Gitelson and Others, **American Government**, Wassworth Cengage Learning, 10th Edition, 2010, P 61.

^{۱۴}. Davis, Sue, Wadsworth, Thomson, Corwin and Peltason, **Understands the Constitution**, a Part of Thomson Corporation, 7th Edition, 2008, P33.

^{۱۵}. Demaske, Chris, **Modern Power and Free Speech: contemporary Culture and Issues of Equality**, Lexington Books, 2011; P 6.

^{۱۶}. Demaske, Ibid, P 6.

^{۱۷}. Strict constructionism

^{۱۸}. Absolute literalism

^{۱۹}. Ides, Allan and Christopher N. May, **Constitutional Law: Individual Rights**, Aspen Publishers, Fourth Edition, 2007, P 36.

^{۲۰}. Gricic, Ibid, P 123.

عمل می‌آورد) از طریق معنای اصلی متن آن تعیین می‌شود. بر همین اساس است که *سکالیا* گاهی این روش را متن‌گرایی - منشاء‌گرایی می‌خواند.^{۲۱}

شاخصه‌های متن‌گرایی که توسط کالابرسی^{۲۲} و پاراکاش^{۲۳} ارائه شده‌اند به شرح ذیل می‌باشند:

۱- بررسی معنای صریح کلمات موجود در متن قانون اساسی: به خاطر داشته باشید که تفسیر کل‌نگرانه بوده و متن را به عنوان یک مجموعه ی واحد در نظر بگیرد.

۲- چنانچه معنای اصلی کلمات مبهم باشد، پس از مراجعه به فرهنگ لغت و امثال آن، به توضیحات مربوط به آنها در میان عموم در زمان تصویب قانون مراجعه نمایید.

۳- اگر همچنان در معنای کلمات ابهام وجود داشت، به توضیحات شخصی شفاهی و کتبی همزمان با تصویب قانون نیز می‌توانید برای پی بردن به معنا مراجعه کنید. توجه داشته باشید که تنها در صورتی این توضیحات مرتبط می‌باشند که چیزی را در مورد معنای اصلی آنها در ذهن مردم آن زمان روشن سازد.

۴- اگر همچنان ابهام برطرف نشده باشد، به تاریخچه ی مصوبات مربوطه و همینطور اقدامات پیرامون آنها که می‌تواند به درک معنای اصلی متن قانون اساسی کمک کند، مراجعه نمایید. اگرچه این منبع از اعتبار اندکی برای درک معنای اصلی برخوردار است، به عنوان آخرین راهکار برای رفع ابهامات متن قانون اساسی ارزشمند می‌باشد.^{۲۴}

۳. انواع متن‌گرایی

تئوری‌های متن‌گرایانه بر این اعتقاد استوار هستند که متن قانون تنها پایه و اساس معتبر برای تفسیر متون قانونی می‌باشد. بنابراین، این تئوری‌ها بر معنای صریح و روشن متن قانون تاکید دارند که رابطه ی میان نویسنده واقعی متن و نگاه افراد به متن به عنوان یک قطعه ی مستقل را قطع می‌کند. همچون روشهای مربوط به قصد و نیت اقتباس شده از کلمات و عبارات، روشهای متن‌گرا می‌گویند که معنای یک قانون در روز تصویب آن، همواره ثابت می‌ماند و نمی‌توان آن را مرتباً تفسیر به روز کرد. این روشها از نظر بی‌اعتمادی به قصد و نیت به عنوان معیاری برای درک معنا، متفاوت از لفظ‌گرایی^{۲۵} می‌باشند.

دو نسخه از متن‌گرایی به عنوان یک دکترین تفسیر قانون وجود دارد. یک نسخه از آن اساساً یک رویکرد سلبی است که بر اساس آن قضات نباید به قصد و نیت و تاریخچه ی قانونگذاری مراجعه کنند. به این نوع متن‌گرایی اصطلاحاً متن‌گرایی سلبی^{۲۶} گفته می‌شود؛ زیرا مادامی که نمی‌توان از قصد و نیت برای درک معنا استفاده کرد، این شیوه به دادگاهها اجازه می‌دهد که قانون را به شیوه‌های بسیار متعددی تفسیر کنند؛ اما این نسخه ی قدیمی متن‌گرایی است. نسخه ی جدید آن متن‌گرایی ایجابی^{۲۷} نام دارد که بر اساس آن، قوانین و مقررات در درجه ی اول باید بر اساس معنای معمول زبانی ماده ی قانونی مربوطه تفسیر شوند. از آنجا که معنای عادی و معمول بندهای قانونی همیشه به قدر کافی روشن نیست، متن‌گرایی از

۲۱. Marmor, Andrei & Soames, Scott, *Philosophical Foundations of Language in the Law*, Oxford University Press, 2011, P 107.

۲۲. Guido Kalabresi (Italian-American legal scholar)

۲۳. Saikrishna Prakash (Professor of Law)

۲۴. Treanor, William Michael, *Against Textualism*, Northwestern University School of Law, 2009, P 984.

۲۵. Literalism

۲۶. Negative Textualism

۲۷. Positive Textualism

قضات می‌خواهد تا بر معیارها و قواعد شفاف و شناخته شده که مرتباً به کار می‌روند، تکیه کنند.^{۲۸} در نتیجه روش های تفسیر با حفظ محوریت و مرکزیت متن، مشخص تر و محدودتر هستند.

اما متن‌گرایی یک تقسیم بندی اصلی و مهم دیگر نیز دارد که عبارتند از متن‌گرایی نوین و سنتی. یک توجیه منطقی برای متن‌گرایی سنتی این است که قضات را از نیاز به بررسی اهدافی که در متن نهفته رها می‌سازد. بدین ترتیب، در وقت دادگاه صرفه جویی می‌شود. این شیوه ی تفسیری همچنین مانع اختلاف نظر قضاتی که زیر لوای زبان صریح متن جمع شده‌اند، می‌شود. اما اغلب نتیجه ی توسل به چنین شیوه‌ای، سطحی نگری و پرهیز از تلاش برای درک عمیق متن می‌باشد.^{۲۹} از سوی دیگر، متن‌گرایی نوین خود را از رویکردی که هدف تفسیر را پیشبرد قصد قانونگذار می‌داند، رها می‌سازد. چنین رویکردی بر سه دلیل استوار است: اول این که به عقیده ی طرفداران این رویکرد، گروهی از افراد مانند قانونگذاران در واقع فاقد هر گونه قصد واقعی و واحد که از درون آنها بجوشد می‌باشند؛ و اگر هم چنین قصدی وجود داشته باشد، ممکن است فریب دهنده باشد و نتوان به آن اعتماد کرد. این انتقادی است که بر قصدگرایی وارد می‌شود. به علاوه، هرگز یک گروه مشترک مانند هیأت قانونگذاری، نمی‌توانند قصد مشترکی داشته باشند؛ و چنین قصد مشترکی به حدی بر حدس و گمان‌ها استوار است که نمی‌توان به آن اعتماد کرد. دلیل دوم –که مختص متن‌گرایی نوین است– به این سؤال مربوط می‌شود که آیا قانونگذار قصد و نیتی دارد و این قصد و نیت به تفسیر قانون مربوط می‌شود یا خیر. در واقع، قانونگذار قانون را تصویب و تایید می‌کند و نه قصد و نیت خود را. اگر به قصد قانونگذار اعتماد کنیم و در تفسیر از آن استفاده نماییم، به دموکراسی ضربه بزرگی وارد خواهد شد.^{۳۰} دلیل سوم این است که وقتی قاضی قصد قانونگذار را بررسی می‌کند، در حقیقت بر قصد یک قانونگذار معقول و منطقی تاکید و توجه دارد. چنین قصدی فریبنده است؛ زیرا نه قصد قانونگذار، بلکه در حقیقت قصد مورد نظر خود قاضی است. در این خصوص اسکالیا می‌گوید: «چنین رویکردی با تئوری دموکراتیک که می‌گوید قوانین باید همان معنای واقعی خود را به دست دهند و این قاضی است که در این خصوص تصمیم می‌گیرد، مغایرت دارد؛ و این به معنای آن نیست که قاضی نظر و تفسیر خود را از متن قانون ارائه دهد. به هر حال، باید قدرت و اختیارات قضایی را برای تضمین حاکمیت قانون محدود ساخت و این توجیهی برای متن‌گرایی نوین می‌باشد.»^{۳۱}

اکثر تئوری‌های متن‌گرایانه استفاده از ادله خارجی را به طور نسبی جایز می‌دانند. آنها در شیوه ی مواجهه با متن و نوع ادله ی خارجی که معتبر می‌دانند، متفاوت از یکدیگر می‌باشند:

۳-۱- تئوری‌های معنای صریح نرم

این تئوری‌های متن‌گرایانه معنای صریح و روشن متن قانون را در برابر پیشینه ی تقنینی بررسی می‌کنند و در صورتی که ادله ی متنی در خصوص قصد و نیت مربوطه وجود داشته باشد، برای رسیدن به معنا از آن بهره می‌گیرند. منظور از ادله متنی یعنی قرائن لفظی که می‌تواند قصد و نیت قانونگذار را به طور شفاف تعیین نماید و سرنخ آن در خود متن است. وقتی از کلمات موجود در متن قانون فاصله می‌گیرند، تئوری‌های معنای صریح نرم بر پیشینه ی تقنینی (یک متن همزمان با متن قانون) کاملاً اعتماد می‌کنند.

۲۸. Marmor, Andrei, Law in the Age of Pluralism, Oxford University Press, 2007, P 197.

۲۹. Barak (2005), Ibid, P 275.

۳۰. Ibid, P 275.

۳۱. Ibid, P 280.

۳-۲- تئوری‌های معنای صریح سخت (متن‌گرایی نوین)

تئوری‌های معنای صریح سخت یا همان متن‌گرایی نوین می‌گویند که تنها پایه و اساس تفسیر قانون همانا متن قانون و چیزهایی می‌باشد که تحت عنوان منابع مربوط به متن به آنها رجوع می‌شود. لغت نامه مربوط به همان دوره ی زمانی، نمونه‌ای از منابع مربوط به متن می‌باشد. این تئوری‌ها هرگونه توسل به قصد تقنینی به عنوان ابزاری برای بررسی معنادار را رد می‌کنند و معتقدند که قضاوت هرگز نباید بر پیشینه ی تقنینی تکیه کرده و یا آن را لحاظ کنند.^{۳۲} متن‌گراهای نوگرا، از روش‌هایی بهره می‌گیرند که فراتر از تجزیه و تحلیل‌های زبانشناسی متن هستند. آنها بررسی قانون را در بافت و سیاق گسترده‌تری دنبال می‌کنند. متن‌گراها همچنین توصیه می‌کنند که یک متن قانون باید به عنوان یک مجموعه ی واحد و منسجم خوانده شود، طوری که معنای کلمات از کاربرد آنها در جای دیگر متن استنباط نشود. به عبارت دیگر، معنای کلمات با توسل به بافت و سیاق موجود در متن قانون باید فهمیده شود. این روش خود امروزه «بافت‌گرایی»^{۳۳} نامیده می‌شود و برخی از روشهای متن‌گرا به این روش نزدیک شده‌اند.

برخی ایراد وارد می‌کنند که گرچه توجه به متن در درون بافت و سیاق، روشی جذاب به شمار می‌رود، دقیقاً نمی‌تواند قصد قانونگذار را منعکس سازد. از آنجا که قوانین اغلب حاصل سالها اصلاحات مستمر می‌باشند که ممکن است به طور کامل به هم وابسته و منسجم نباشد، چنین اصلی نمی‌تواند همواره درست باشد. به عنوان مثال، در اصلاحیه‌های قانون ممکن است معنای زبانشناسی قانون اصلی در نظر گرفته نشود. به علاوه، خواندن متن قانون به عنوان یک مجموعه ی واحد و یکپارچه ممکن است باعث آزادی و اختیار قابل توجهی شود که محدودیت‌های مورد ادعای متن‌گرایی به عنوان یک روش تفسیری را تضعیف نماید.^{۳۴} البته به نظر می‌رسد که نقد اول بر پیش فرض صحیحی استوار نیست. چرا که اصلاحات قانون، نباید انسجام قانون را به هم بزند. قانون اصولاً پدیده‌ای است که بر سنت متنی خود وفادار است و قانونگذاری که بخواهد این چارچوب را در هم بریزد به آن اشاره خواهد نمود. همچنین توجه به بافت زبانی باعث لگام گسیختگی مفسر یا قاضی نخواهد شد؛ چرا که بر بافت زبانی متن قانون ابتناء دارد و مفسر در قید و بند آنچه بافت نشان می‌دهد قرار داشته و متن مستقل از بافت کلی قانون همچون موم در اختیار وی قرار ندارد تا تصور اختیار گسترده‌ای در برداشت از معنای آن داشته باشد.

۴. نقدها و دفاع‌ها از متن‌گرایی

همانطور که گفتیم متن‌گرایی بر دو نوع است: سنتی و نوین. متن‌گرایی سنتی در واقع همان قصدگرایی است که بر قصد و نیت نویسنده ی معقول به همان شفافیت بیان شده در خود متن (قانون معنای معمول یا تحت‌اللفظی) تاکید می‌کند. تنها وقتی زبان متن شفاف نیست و یا وقتی که زبان روشن و شفاف به نتیجه بی‌معنی و نامعقولی منجر می‌شود، می‌توان به منابعی غیر از متن مراجعه کرد تا به قصد و نیت نویسنده ی معقول پی برد (قانون طلایی). این رویکرد متنی بر یک فرآیند دو مرحله‌ای تفسیر استوار می‌باشد: در مرحله اول، قاضی یا مفسر باید مشخص کند که آیا متن به اندازه کافی روشن بوده یا خیر. اگر پاسخ مثبت باشد، در همین مرحله کار تمام می‌شود. اما اگر پاسخ منفی باشد، مفسر وارد مرحله دوم می‌شود و باید تعیین کند که آیا کلمات و عبارات شفاف، به نتیجه معنادار و معقولی منجر شده است.

یکی از ایرادات منتقدین به متن‌گرایی این است که چرا مفسر از اطلاعاتی غیر از متن (اطلاعات خارجی) برای درک

^{۳۲}. Corcoran, Suzanne & Bottomley, Stephen, *Interpreting Statutes*, The Federation Press, P 20.

^{۳۳}. Contextualism

^{۳۴}. Cross, Frank B, *The Theory and Practice of Statutory Interpretation*, Stanford University Press, 2009, P 51.

متن استفاده نمی‌کند. توجه به معنای لفظ، ممکن است به دلیل غیر منطقی یا بی معنا بودن رد شود؛ در نتیجه، دادگاه‌ها یا مراجع تفسیر قانون اساسی، برای تفسیر و معنا دادن به آن، ناگزیر باید به منابعی غیر از متن قانون اساسی مراجعه کنند. یکی از این منابعی که معمولاً به آن رجوع می‌شود، قصد و نیت یا درک کسانی است که قانون مورد نظر را تدوین یا تصویب کرده‌اند که این نیز نوعی حرکت به سمت منشاء‌گرایی می‌باشد.^{۳۵}

با توجه به تنوع ایده‌ها در متن‌گرایی و تقسیم‌هایی که در بالا از آن ارایه شد، ایرادات زیر را بر این روش تفسیری وارد نموده‌اند:

۱- چرا باید قصد و نیت نویسنده یا تصویب‌کننده قانون را نادیده بگیریم، حتی وقتی شواهد معتبری برای پی بردن به آن وجود دارد؟ در مواردی که شواهد و قرائن معتبری برای تشخیص آنچه قصد و نیت واضعین قانون موجود بوده و قابل احراز است، برای اجتناب از نتایج نامعقول، دلیلی برای عدم استناد و رجوع به آن وجود ندارد.

۲- متن‌گرایی سنتی بر اساس تمایز میان متن روشن و مبهم استوار می‌باشد که این تفکیک نادرست می‌باشد. تنها پس از پایان فرآیند تفسیر روشن می‌شود که متن شفاف و مشخص بوده یا خیر. مادامی که هدف متن مشخص نشده، متن مبهم و نامشخص می‌باشد؛ شفافیت مورد نظر متن‌گرایی سنتی در واقع یک شفافیت اولیه است که حاصل درک زبانشناختی می‌باشد. اما این درک باید در برابر آموخته‌های ناشی از اطلاعات مربوط به قصد و نیت نویسنده مورد بررسی و آزمایش قرار گیرد. در حقیقت هیچ کلمه یا عبارتی شفاف نیست و کمتر چیزی به مبهمی این است که بگوییم کلمات و عبارات شفاف و روشن هستند. تا وقتی هدف قوانین مشخص و شفاف نباشد، معنای کلمات متن آن قوانین نیز شفاف نخواهد بود. درک شفافیت که از اولین خواندن یک قانون حاصل می‌شود، اولیه و موقتی است. در واقع، متن‌گرایی سنتی بر این اصل نادرست زبانشناسی و فلسفه‌ی حقوق استوار است که از طریق آن می‌توان متن را بدون بررسی بافت و سیاق آن، شفاف و روشن دانست.

۳- ایراد دیگر متن‌گرایی سنتی، تشویق و ترغیب به قضاوت سطحی و پرهیز از تلاش برای درک عمق معنای متن می‌باشد. رویکرد تحت‌اللفظی به تفسیر در واقع قاضی یا مفسر را از مسئولیت خطیرش در تلاش برای رسیدن به نظر درست باز می‌دارد. به جای توسل بر دلایل و اصول، تصمیمات قاضی بر افکار و نظرات شخصی‌اش استوار می‌گردد.^{۳۶}

۴- در خصوص متن‌گرایی به عنوان ابزاری برای تفسیر قانون اساسی و محدود کردن دادگاه‌ها جهت تصمیم‌گیری نه بر اساس تفسیر به رای، بلکه بر اساس متن مصرح قانون، مشکل دیگری نیز وجود دارد. اگرچه برخی از عبارات و اصطلاحات قانون اساسی شفاف هستند، اما اصطلاحاتی کلی نظیر «برابری» و «حقوق» که از بافت بازی برخوردارند، اساساً مبهم و نامشخص می‌باشند. به علاوه، حتی وقتی این اصطلاحات کاملاً روشن هستند، نیز ممکن است نتوان دقیقاً به معنای اصلی پی برد. مثلاً در اصلاحیه‌ی اول قانون اساسی امریکا آمده «کنگره حق ندارد قانونی در جهت محدود کردن آزادی بیان تصویب کند». این سؤال مطرح می‌شود که آیا این شامل شهادت دروغ و بیانات کذب هم می‌شود یا خیر.^{۳۷}

الف- در پاسخ، برخی از حقوقدانان بر این باورند که اگر قصد قانونگذار و ارزش‌های اساسی نظام حقوقی را معیار این بررسی قرار دهیم، خلاف اصل دموکراتیک رفتار کرده‌ایم.^{۳۸} همانطور که گفته شد، مجموعه‌ی افرادی که به صورت گروهی قصد و نیت خود را از تصویب قانونی به پیش می‌برند که یک مقوله‌ی کاملاً نظری است، معمولاً در سطح بالایی از انتزاع و تجرید قرار دارند که چنین قصدی همیشه نمی‌تواند پایه و اساس تفسیر قانون باشد. باز هم یادآور می‌شوند که اگرچه قانونگذار

^{۳۵}. Ides, Ibid, P 36.

^{۳۶}. Barak, Aharon, *The Judge in a Democracy*, Princeton University Press, 2006; P 149-150.

^{۳۷}. Gricic, Ibid, P 123.

^{۳۸}. Barak(2006), Ibid, P 281.

همواره قصد و نیتی از تصویب قانون دارد، قانونگذار اقدام به تصویب قانون می‌کند و نه قصد و نیت خود. بنابراین، برای فهم قانون، نمی‌توان از بررسی قصد قانونگذار بهره برد. اما به نظر می‌رسد در صورتی که با بررسی پیشینه ی تقنینی همچون صورت مذاکرات تصویب قانون، شواهد قابل قبولی برای قصد و نیت مؤلف وجود داشته باشد، باید به آن توجه نمود. علاوه بر این، در متن گرایبی نوین برای درک متن باید از بافت و سیاق نیز بهره برد. در این صورت، چرا قصد قانونگذار را به عنوان بخشی از این بافت در نظر نگیریم؟ اگرچه قصد و نیت را نمی‌توان با کل بافت و سیاق یکی دانست، به عنوان بخشی از آن نیز نمی‌توان آن را نادیده گرفت.

ب- در مورد ایراد دوم نیز ملاحظاتی وجود دارد: قانون همواره موضوع تفسیر نیست و «باید همواره نمونه‌های استاندارد ی وجود داشته باشند که در آن کاربرد عبارت مفهومی بدون مشکل باشد.»^{۳۹} که هارت^{۴۰} این استاندارد ها را معنای اصلی یا هسته ی معنا می‌نامد. متون قانونی ای وجود دارند که پیش از هرگونه تفسیر خاصی، دارای معنای معینی می‌باشند که می‌توان این معنای را بر آنها تحمیل نمود. «این امر متضمن این خواهد بود که دست کم در برخی موارد ابتدائاً می‌توانیم بفهمیم که معنای قانون چیست و همچنین موارد دیگری خواهند بود که ما معنای آنها را در نخواهیم یافت و تفسیر مطرح خواهد شد.»^{۴۱} به باور هارت، بسیاری از عبارات مفهومی نیز وجود دارند که «روشن نیست آیا عبارات یاد شده بر آنها صدق می‌کنند یا خیر.»^{۴۲} در نتیجه در زبان قانون زمینه‌هایی وجود دارد که در آنها توافقی عمومی درباره ی قابلیت صدق اصطلاحات قابل احراز است. نمونه ی معروف هارت در بیان ایده اش، مثال «وسیله ی نقلیه» است که شمول آن بر دوچرخه یا اسکیت به پرسش گرفته می‌شود. هارت موارد عدم قطعیت زبان شناختی در کاربرد عبارات یا واژگان دارای «بافت باز»^{۴۳} را نیم سایه می‌نامد و پیشنهاد می‌کند که در این موارد «کاربرد قاعده باید مطابق با ملاحظات غیر زبان شناختی متفاوتی تعیین شوند، مانند هدف در نظر گرفته شده برای قاعده یا ملاحظات مرتبط دیگری که ممکن است تاثیری بر موضوع داشته باشند.»^{۴۴}

پ- رویکرد تحت اللفظی در صورتی که به شکل افراطی مدنظر قرار بگیرد، قاضی یا مفسر را از معنای عمیق قانون دور می‌سازد؛ اما متن گرایبی لزوماً توجه به معنای تحت اللفظی نیست؛ متن گرایبی نوین، تفسیری کل‌نگرانه بوده و به متن به مثابه ی یک کلیت و مجموعه ی واحد می‌نگرد. بنابراین در متن گرایبی نوین توجه به قصد صریح و قابل احراز مقنن (پیشینه ی تقنینی) و بافت قانون، ایراد وارد شده را مرتفع می‌نماید.

ت- ایراد چهارم، یکی از کاستی‌های قابل توجه متن گرایبی است. اصطلاحاتی کلی که عموماً در قانون اساسی به کار می‌روند، در انطباق با مصادیق بسیار مبهم بوده و تعیین معنای لفظی آنها دشوار است. این مشکلی است که متن گرایبی به ویژه در مورد قانون اساسی به صورت جدی تری بروز می‌یابد. قانون اساسی، نسبت به سایر متون حقوقی، شامل اصطلاحات و تعبیرات مبهم و پیچیده تری می‌باشند. این عبارات کلی و مبهم به خصوص در بافتی از قانون اساسی که شامل موضوعه نمودن حق های اساسی و بنیادین است، به چشم می‌خورند. همانطور که در مثالی که از قانون اساسی ایالات متحده عنوان شد، قابل ملاحظه است، اتکاء به معنای لفظی این عبارات و اصطلاحات، ممکن است ما را به نتیجه ی مناسبی نرساند. در قانون اساسی ایران نیز این عبارات در فصل اصول کلی و حقوق مردم، به کار رفته است. به عنوان نمونه در اصل نهم قانون اساسی ایران،

^{۳۹}. مرمور، آندره، **تفسیر و نظریه حقوقی**، محمدحسین جعفری و مهسا شعبانی، مجمع علمی فرهنگی مجد، ۲۹۳۰، ص ۱۵۵

^{۴۰}. H.L.A Hart (legal philosopher)

^{۴۱}. مرمور، همان، صص ۹۶-۹۷

^{۴۲}. هارت، هربرت، **مفهوم قانون**، ترجمه محمد راسخ، نشر نی، تهران، ۱۳۹۰، ص ۲۰۴

^{۴۳}. Open Texture

^{۴۴}. مرمور، همان، ص ۱۵۵

عبارت «آزادی‌های مشروع» استفاده شده است که با توجه به روش متن گرا، نمی‌توان تفسیر مناسبی از آن ارایه نمود. عبارت مذکور، هم در مورد کلمه ی «آزادی» و هم در مورد «مشروع» ابهام برانگیز است. مشخص نیست که آزادی‌های مشروع شامل چه مواردی می‌شوند.

نتیجه‌گیری

پافشاری روش تفسیری متن‌گرا بر متن قانون و معنای فنی یا ادبی آن، ناظر بر این نکته‌ی اساسی است تا حدی که بر متن قانون به عنوان نقطه‌عزیمت مفسر در دستیابی به معنای قانون تاکید می‌نماید، منطقی و مطابق با انتظارات ما از قانون به نظر می‌رسد. البته در مورد متن قانون اساسی، باید به خصایص زبانی آن و همچنین بافت تاریخی (بیرونی) و سیاق درونی و متنی آن توجه نمود. از ویژگی‌های زبانی قانون اساسی - همانطور که منتقدین متن‌گرایی مطرح نموده‌اند - آن است که به عنوان میثاق بین شهروندان و فرمانروایان، عمداً با زبانی کلی و فاخر تنظیم و انشاء می‌گردد تا انتظارات ما را از متنی چون قانون اساسی تامین نماید. بنابراین محدود نمودن مفسر به حدود ادبی کلمات قانون اساسی، بی‌توجهی به ویژگی زبانی قانون اساسی به شمار می‌رود. این مساله در مورد عبارات قانون اساسی در موادی از قوانین اساسی که حق‌های بنیادین تاکید می‌نماید، بیشتر است. همچنین عدم توجه به انسجام متن قانون اساسی و توازن معنایی بین کلیه کلمات و عبارات آن نیز از کاستی‌های متن‌گرایی مطلق به شمار می‌رود که در متن‌گرایی نوین در قالب توجه به بافت و سیاق قانون، جبران شده است.

منابع

الف: فارسی

- مرمور، آندره، تفسیر و نظریه حقوقی، محمدحسین جعفری و مهسا شعبانی، مجمع علمی فرهنگی مجد.
- هارت، هریت، مفهوم قانون، ترجمه محمد راسخ، نشر نی، تهران، ۱۳۹۰.

ب: انگلیسی

- Alan R. Gitelson and Others , American Government, Wassworth Cengage Learning, 10th Edition, 2010.
- Barak, Aharon, Purposive interpretation in law, Princeton University Press, 2005.
- Barak, Aharon, The Judge in a Democracy, Princeton University Press, 2006.
- Corcoran, Suzanne & Bottomley ,Stephen ,Interpreting Statutes, The Federation Press.
- Cross, Frank B ,The Theory and Practice of Statutory Interpretation, Stanford University Press, 2009.
- Davis, Sue, Wadsworth, Thomson, Corwin and Peltason, Understands the Constitution, a Part of Thomson Corporation, 7th Edition, 2008.
- Demaske, Chris, Modern Power and Free Speech: contemporary Culture and Issues of Equality, Lexington Books, 2011.
- Gricic, Joseph, Free and Equal: Rawls' Theory of Justice and Political Reform, Algora Publishing, 2011.
- Ides, Allan and Christopher N. May, Constitutional Law: Individual Rights, Aspen Publishers, Fourth Edition, 2007.
- Kommers, Donald P & Others, American Constitutional Law: Governmental Powers and Democracy, Rowman& Littlefield Publishers, Second Edition, 2004.
- Marmor, Andrei & Soames ,Scott, «Philosophical Foundations of Language in the Law», Oxford University Press, 2011.
- Marmor, Andrei, Law in the Age of Pluralism, Oxford University Press, 2007.
- Nelson, Caleb, «What is textualism», Nelson book, Virginia Law review, Vol,91, 2005.
- Siegel, Jonathan R, «The Inexorable Radicalization of Textualism», University of Pennsylvania law review, 2009, Vol.158.
- Treanor, William Michael, Against Textualism, Northwestern University School of Law, 2009.

